

Povijesne pretpostavke

Zupna crkva *S. Maria Maggiore*, pučki rečeno od isusovaca, kako bi se prisjetili povijesti, njene izgradnje, predstavlja jedno od najstarijih vjerskih zdanja u Trstu, a predstavlja i jedno od naj važnij ih spomenika iz razdoblj a baroka.

Godine 1619. došli su u Trst isusovci Giuseppe Mezler i Gregorio Salateo poslani po izboru Kraljevine Češke.

Društvo Isusa u Trstu, zahvaljujući podršci carstva i vjernika, razvija se vrlo brzo tako da je samo nekoliko godina kasnije, nakon dolaska u Trst svojih prvih predstavnika, bilo u mogućnosti započeti izgradnju internata (velika postojeća zgrada uz bok crkve) gdje se smjestila škola od šest razreda (gramatika s početnicima, srednja viša gramatika, društveni smjer s pjesništvom i govorništvom).

U ovom razdoblju sretne ekspanzije, u gradu koji je tada imao nekoliko tisuća stanovnika, donijeta je odluka o izgradnji crkve posvećene Blaženoj Bogorodici koja bi svojim dimenzijama i ljepotom arhitekture bila najveći vjerski spomenik u Trstu onog vremena. Kamen temeljac postavljen je 10. listopada 1627. Izgradnja se oduljila desetljećima tako daje 11. listopada 1682., na dan posvećenja koje je izvršio biskup Giacomo Ferdinande Gorizutti, bila još nedovršena (bez fasade i ukrasnih skulptura, s improviziranim oltarom, s kupolom i krovom od drva). U studenom iste te godine kupola je potpuno uništena u požaru prouzročenom prešom za masline koj a se nalazila u blizini,

Godine 1773., činom ukidanja Družbe Isusove, crkva je još uvijek bila nedovršena (nedostajali su svod, dva oltara, kupola, nekolicina kipova i unutrašnje uređenje). Malobrojni postojeći dokumenti, koji se tiču gradnje crkve, ne dozvoljavaju da se sa sigurnošću mogu utvrditi autor ili autori projekta. Unutrašnjost crkve u sećentističkom stilu pripisuje se fratra Giacomu Brianiju (1589.-1649.), modenskom isusovcu, koji je na olovnoj pločici u spomen na utemeljenje nazvan “*prafectus fabricae*”, neka vrst voditelja gradilišta, ali je možda upravo projektant i arhitekt crkve.

Pročelje o stilu 17. stoljeća, sagrađeno nakon 1690., pripisuje se slavnom redovniku Andrei Pozzu (1642.-1709.), trentinskom biskupu, slikaru, teoretičaru i arhitektu.

Pročelje

Monumentalno i veličanstveno pročelje pripada slikovitijem baroku. Podijeljeno je na tri grupe polustupova koje nadilaze kapiteli izrađeni u jonskom stilu, a koji ujedno i podupiru težak krovni vijenac koji označava smjer horizontalne podjele. Na ukrasnom nadzidku ponovo se pojavljuju četverouglasti stupovi (pilastri) poređani uz bok prozorima kružnog oblika. Mrežište, prekinuto i udubljeno na gornjoj strani, uo kviruju pročelje.

Nakon rušenja starog grada i gradnje ravnih, hladnih i strmih stepenica na prilazu crkvi, primjećuje se na 'zaista veličanstvenoj građevini horizontalno širenj e, ali i nedostatak vertikalnog razvoja.

Pa ipak, danas se može shvatiti i ispravno vrednovati vrijednost učinka koje je trebala proizvesti fasada gledana iz donje perspektive. Na taj se način oživljava uzvišenost koju je moralo imati pročelje dok se veličanstveno uzdizalo nad malim kućicama mjesta koje se u XVII. stoljeću prostiralo po obroncima brežuljaka.

Plan crkve

Unutrašnjost, podijeljena u tri lađe s dva reda dvostrukih stupova poduprtih polukružnim svodom povezanim s unutrašnjim zidom bočnih galerija koje nadvisuju bočne lađe, predstavlja osnovu u obliku kršćanskog križa. Proširenje središnje lađe od kupole, zbijanje pregrade te nedostatna širina bočnih lađa, doprinose stvaranju dojma kako se radi o crkvi sa samo jednom lađom u skladu s protureformacij skini liturgijskim potrebama (usmjerenost prema glavnom oltaru, zajedništvo naroda u molitvi, jasna odijeljenost klera i svjetovnog staleža).

Lijeva lađa

Na otvoru prvog luka primjećuje se *Kapela krstionice (1)* u višebojnom mramoru venecijanske škole XVIII. i XIX. st. i četiri jedra križnog svoda s oslikanim likovima iz Novog Zavjeta venecijanske slikarske tradicije prve polovice XIX. stoljeća. Na otvoru drugog luka susrećemo *Oltar anđela stražara (2)*, podignut oko 1715. prema obrascima koji vjerojatno vuku podrijetlo iz austrijskog baroka, sa stupovima od raznobojnog mramora, naboranom krunom u koju je utisnut grb plemićke tršćanske

obitelji “de Calò”, dvije statue svetaca, vjerojatno iz venecijanske škole, i slike u drvu koje predstavlja crtež *Andela i lobije*, venecijanskog slikara, rađena u manirističkoj tradiciji. U niši pokraj oltara u novije je vrijeme sagrađena *stijena Djevice iz Lurda (3)*.

Poprečna lađa

Na dnu lijevoga kraka poprečne lađe nalazi se oltar posvećen *Svetom Ignaciju Loyoli (4)* koji je

podignula plemićka obitelj Conti. Oltar predstavlja podnožje ukrašeno zrcalnim miješanim mramorom, bogato ukrašena ograda, dvostruki stupovi koje nadvisuje urešen nadvratnik, dva kipa *anđela* venecijanske umjetnosti XVII. i XVIII. stoljeća umetnuta između stupova, gornji dio ukrašen kipovima, a na samom vrhu nalazi se anđeo.

Slika s *Ukazanjem Krista Svetom Ignaciju*, pripisuje se školi Giovanm'ja Barbierija zvanom “il Guercino” (1591.-1666.) ili vicentincu Francescu Maffei (1600.-1660.), ili pak nekom slikaru s područja Emilie iz druge polovice XVII. stoljeća. Mramorna *propovjedaonica (5)*, sagrađena 1742., savija se u udubljenim i izbečenim zrcaljenjima poduprtima spiralnim šišarkama. Na baldahinu mnogokutno zakrivljenog oblika s linijama izrezbarenim u drvu, postavljeno je šest zavojnica koje podupiru sliku anđela s monogramom IHS u samoj aureoli.

Osmerokutna *kupola (6)*, smještena na križanju središnje i poprečne lađe koju je tek 3816.-1817. podignuo Giovanni Righetti mijenjajući početni nacrt, predstavlja završetak u obliku svjetionika i ukrašena je rozetama u osmerokutnim

Ima dvostruke stupove nadvišene nadvratnikom i prostranim uvučenim vrhom, ogradu ukrašenu pločicama u crnom i crvenom mramoru, završecima u obliku obeliska, s grbovima koji se nalaze sa strana Kristova monograma. Sa strane oltara postavljena su dva natpisa u crnom mramoru s ispisanim zlatnim slovima u sjećanje na donatore. Slika koja predstavlja Slavu *Su. Francesca Saverija* djelo je pitomca Luče Giordana (1632.-1705.) ili slika venecijanske škole s kraja '600 ili '700 inspirirane Francescom Maffiejem (1600.-1660.). Na stolu se nalazi relikvijska urna iz osamnaestog stoljeća izrađena od pozlaćenog drva, a sadrži posmrtnu ostatku *svetoga franjevca Monalda iz Kopra*, preminulog 1278. porijeklom iz Crkve sv. Ane u Kopru. Ispred oltara smještena je grobnica za pokojnike prekrivena velikom crnom mramornom pločom.

Sakristija

U visokoj i prostranoj *sakristiji (8)* osvijetljenoj s četiri polukružna prozora ispod stropa, nalaze se tri dragocjena i vrijedna ormara od orahova drva u koja su umetnute različite

škrinjacima. Na četiri perjanice lukova nacrtani su temperom četiri *Evangelista*, rad slikara iz Palmanove Giuseppea Bernardina Bisona (1762.-1844.)

U podnožju desnog kraka poprečne lađe postavljen je oltar posvećen *Sv. Francescu Saveriu (7)* koji je dalapodignuti kontesa Beatrice Dornberg 1665.-1670. nakon smrti supruga Niccole Petazzija. Struktura oltara je slična oltaru *Svetoga Ignacija Loyole*,

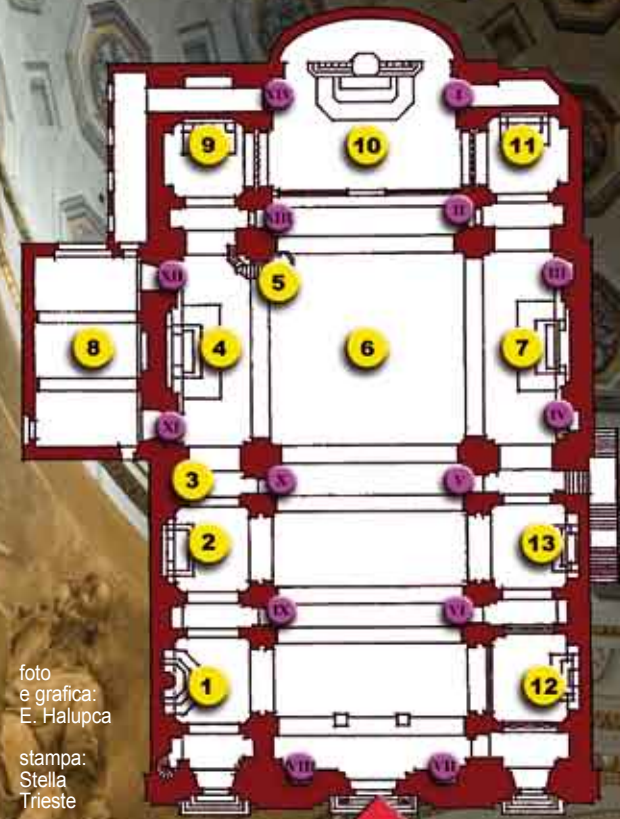

foto e grafica: E. Halupca

stampa: Stella Trieste

altare o punto d'interesse   ingresso   stazione della "Via Crucis"

ORARI SS. MESSE a S. Maria Maggiore

DOMENICA e FESTIVI:
ore 9.00 - 10.30 - 12.00

SABATO:
ore 8 (per la Confraternita della Madonna della Salute)
ore 18.00

FERIALE: ore 18.00

al martedì:
Adorazione del SS. Sacramento
dalle 17.00 alle 17.45
e dalle 20.00 alle 21.00
ogni giorno:
recita comunitaria del **Vespro** alle ore 17.30

UFFICIO PARROCCHIALE
via del Collegio 6, 34121 Trieste
tel. 040/632920, fax 040/3479448
santa.mariamaggiore@tiscalinet.it

vrste drva stvarajući efekt polutonova, rad iz 1725.-1726. godine vrhunske fine stolarije, vjerojatno iz područja Veneto-Friuli s izraženim austrijskim utjecajem. Središnji ormar, podijeljen u tri reda, ukrašen je u donjem dijelu geometrijskim motivima, u središnjem bistama svetih isusovaca, a u gornjem stiliziranim posudama, a u centralnom dijelu svakog reda s *Raspećem fratra Svetog Ivana i Žalosne Djevice*.

Sadašnji dio zakrivljene kupole, koja je zamijenila prethodnu pravokutnog oblika, oslikan je freskama isusovca Antonija Werlesa iz godine 1753. i čini je freska u temperi iz 1840. koja predstavlja *Gospu koja ide u nebo u pratnji svetaca*. To je rad Sebastiana Santija (1789.-1866.) iz Murana. Rad je pod utjecajem neoklasicizma i njegove čistoće rasprostranjenog na području Venecije, a pruža prekrasnu viziju svijetlećih zraka koje se rasipaju cijelom crkvom.

Kapela s desne strane glavnog oltara posvećena je *Bogorodici zdravlja*. (11) Oltar je poklon biskupa Giovannija Francesca Muellera iz 1693. godine, a predstavlja sarkofag i stupove u glatkom i kružnom crnom mramoru s naprijed postavljenim elementima na kojima su ukrasi izrađeni u razmacima, a sastoj se od anđela nad kojima se nalazi dio s grbom biskupa Muellera. Slika Djevice poklon je Domenika Rossettija iz 1841. Rad je vrlo delikatan i profinjen, a izradio ga je Giovanni Battista Salvi iz Ankone (1605.-1685.), zvani "Sassoferrato", kao i njegova škola.

Desna lađa

U prvome otvoru s desne strane nalazi se oltar posvećen *Gospu Blaženoj* (12), koji je 1853. podignuo baron Pasquale Revoltella u sjećanje na majku Domenicu, prema crtežu tršćanskog inženjera Giuseppea Sforzija (1800.-1883.), posvećenog od biskupa Bartolomea Legata. Izrađen je od sivog, a okružen crvenim mramorom. Uz podnožje oltara nalazi se jedno drugo podnožje koje drži dva stupica koji su nadvišeni jednim vijencem. Uz to se nalazi

i polukružna udubina u Čijem se središtu nalazi kip *Blažene Djevice s djetetom* izrađene od mramora Carrara iz Pordenonea.

U drugome otvoru s desne strane izvire oltar posvećen svetim tršćanskim mučenicima, poklon tršćanske plemićke obitelji Argento, izgrađen između 1697. i 1719. Predstavlja branu s ogledalima izrađenima u plitkom reljefu. Stupovi koji pridržavaju nadvratnik ukrašen skulpturama anđela postavljenih u razmacima, plemićki grb obitelji Argento, dok se sa strana nalaze kipovi Svetog Antonija i Svetog Giuseppea s djetetom, lokalnog kipara inspiriranog primjerima s venecijanskog područja.

Krilo oltara sa *Slavom svetih tršćanskih* (13) mučenika (Sv. Giusto, Sergio, Servolo, Lazzaro, Apollinare, Eufemia, Tecla i Giustina) možda je djelo lokalnog autora koji osjeća utjecaj izvještačenog stila venecijanske tradicije iz XVII. stoljeća ili utjecaj madonera iz Realta s utjecajem venecijanskog slikara Andree Celestija (1637.-1712.).

Križni put

Na zidovima bočnih strana dominira Križni put (I-XIV) iz 1888., djelo tršćanskog slikara Carla Wostrija (1865.-1943.).

Djelo je visoke umjetničke vrijednosti, smatrano remek-djelom autora, koji je pod utjecajem bolonjskog stila iz XVII. stoljeća, kao i ponekim utjecajem mletačke tradicije.

Bogorodica

Zdravlja

Dva narodna smjera smatraju već duži period Santa Mariu Maggiore važnim vjerskim simbolom Tršćana. Obračanje Bogorodici zdravlja 21. studenog vezano je uz strašnu epidemiju kuge koja je 1849. poharala Trst i Veneciju. Sva nastojanja tadašnjih zdravstvenih vlasti kako bi obuzdali Sirenje bolesti, koja je nažalost pokosila na stotine žrtava, ostala su bez rezultata. U toj tragičnoj situaciji vjera Tršćana usmjerila se na molitve Djevici od koje očekuju pomoć; kolera se zaustavila s prvim danima studenog iste godine. 21. studenog 1849., nakon svečanog biskupskog bogoslužja, koje je održao biskup Bartolomeo Legato, održanje veličanstveni mimohod kojim se na svečani način manifestirala zahvalnost grada Bogorodici. Ovo priznavanje obnavlja se od tada 21. studenog svake godine. Ljubav Tršćana prema Mariji svjedoči i Bratstvo Bogorodice zdravlja, utemeljeno 1827. godine sa sjedištem u crkvi Sv. Marije Maggiore, a koje je još i danas vrlo brojno i aktivno.

Traduzione a cura di Volga Reggente

Prezbiterij

Kapelica koja se nalazi s lijeve strane glavnog oltara posvećena je *Kristovom raspeću* (9). Oltar u raznobojnom mramoru, glatki i spiralni stupovi od crnog mramora s horizontalnim odijeljenim ukrasima i vrhom na kojem se nalazi grb biskupa Giovannija Francesca Muellera, sagrađen je između 1692. i 1720. godine. U središtu oltara smještena je niša s kapelom od slonove kosti koja zamjenjuje original osobite izrade, dar biskupa Muellera, misteriozno-nestalog 1983. Središnji oltar (10), posvećen *Bezgrešnom začecu Blažene Djevice Marije*, podignut je između 1672. i 1715.-17., postavljen u sredini polukružnog luka 1838. godine, a sastoji se od sarkofaga u žutom mramoru, ograde u raznobojnom mramoru, jednog tabernakula s ukrasima u obliku spirale, iznad kojeg se nalazi kalež s hostijama, okrunjen malom kupolom s kipom uskrslog Isusa.

Oltar je obogaćen s četiri kipa *Svetih isusovaca i dva Anđela koja mole*, najvjerojatnije djelo venecijanskog kiparstva između XVII. i XVIII. stoljeća na način Bonazza.

Sveta
Marija
Velika

v Trstu